

Nevyhnutnosť ekonomicko-manažérskeho predmetov v odbore knižnično-informačné štúdia

Cieľom príspevku je objasniť nevyhnutnosť zaradenia ekonomicko-manažérskeho predmetov do študijného plánu programov spadajúcich do odboru knižnično-informačné štúdia. Uvedená skutočnosť vyplýva z požiadaviek zamestnávateľov, zo súčasných trendov vo svete, ale aj z prognóz vývoja a smerovania pracovných pozícií, resp. profesií do budúcnosti. Taktiež je to v súlade s odporúčaniami niektorých orgánov Európskej únie, ktoré stanovili kľúčové kompetencie pre celoživotné vzdelávanie, čo je nosný pilier v znalostnej spoločnosti.

V súčasnosti sa vytvára čoraz väčší tlak na zvýšenie kvalitatívnej úrovne absolventov vysokých škôl z hľadiska potrebných kľúčových kompetencií a digitálnej gramotnosti, najmä z dôvodu ich väčšej konkurencieschopnosti na globálnom trhu práce a ich uplatniteľnosti v podmienkach súčasnej praxe. Pre 21. storočie je charakteristické neustále meniace sa prostredie, sieťovanie, internacionalizácia, globalizácia, internetizácia, virtualizácia, umelá inteligencia. Flexibilné adaptovanie sa na dynamické zmeny je možné len vďaka systematickej práci na osobnom a profesionálnom rozvoji každého jednotlivca v spoločnosti. Práve to núti jednotlivé krajiny zabezpečiť vlastný vzdelávací systém tak, aby dochádzalo k neustálemu progresu v kvalitnom vzdelávaní a v odbornej príprave orientovanej na budúcnosť, ktorá bude predstavovať základ pre ďalší profesionálny rast, a to takým spôsobom, aby boli dospelí zdatní neustále prehlbovať a rozširovať svoje schopnosti a prispôbovať sa meniacim sa okolnostiam a nastaveniam doby. Práve preto sa v súčasnej znalostnej ekonomike zdôrazňuje trend celoživotného vzdelávania.

Kľúčové kompetencie

Aj z tohto dôvodu pristúpil Európsky parlament (EP) a Európska rada (ER) k jasnému vymedzeniu kľúčových kompetencií pre celoživotné vzdelávanie. Tie chápe ako kľúčové schopnosti, ktoré potrebuje každý človek z dôvodu seberealizácie a rozvoja, spoločenského začlenenia sa, aktívneho občianstva a zamestnanosti. Vymedzuje nasledovných osem: ¹

- 1. Komunikácia v materinskom jazyku** – jazyková gramotnosť zahŕňajúca schopnosť verbálne, aj písomne vyjadriť svoje myšlienky, názory a pocity v rodnom jazyku. Vyžaduje sa adekvátne slovná zásoba, vedomosti z lexikálnej, morfolologickej a gramatickej stránky jazyka, osvojenie si rôznych jazykových štýlov a registrov, variability jazyka v rozličných situáciách a kontexte verbálnej a neverbálnej komunikácie. Najmä pri písomnej komunikácii je dôležité vedieť identifikovať a aplikovať rôzne typy textov, hľadať, triediť, klasifikovať, vyhodnocovať informácie, používať pomôcky. Taktiež sformulovať svoje ústne alebo písomné argumenty presvedčivým spôsobom a viesť kritický a konštruktívny dialóg. V spoločenskej interakcii byť dostatočne empatický a schopný použiť svoj jazyk pozitívnym a sociálne zodpovedným spôsobom.
- 2. Komunikácia v cudzích jazykoch** – zahŕňa v sebe rovnaké atribúty ako komunikácia v rodnom jazyku a úroveň pokročilosti tejto schopnosti sa hodnotí v 4 oblastiach: čítanie, písanie, hovorenie, počúvanie. K základom osvojenia si nematerinského jazyka, okrem adekvátnej slovnej zásoby, pravidiel gramatiky, morfológie, jazykových registrov, patrí aj ovládanie spoločenských konvencií a kultúrnych špecifík neverbálnej komunikácie.

¹ Úradný vestník Európskej únie. 2006. Odporúčanie Európskeho parlamentu a rady z 18. decembra 2006 o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie. [online]. [cit. 2018-07-03] Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/2318.pdf>

- 3. Matematická kompetencia a základné kompetencie v oblasti vedy a techniky** – *matematická kompetencia* je danosť vhodne použiť rôzne matematické operácie a logické i priestorové myslenie na riešenie každodenných problémov a vedieť ho aj vhodne odprezentovať v podobe modelov, diagramov, vzorcov, tabuliek a grafov. Zahŕňa v sebe znalosti matematických operácií, paradigiem, mierok, počtov, štruktúr, ovládanie matematických pomôcok, chápanie súvislostí, logického sledu, matematických princípov a prezentácií a aj zručnosť komunikovať v matematickom jazyku. „Pozitívny postoj v matematike je založený na rešpektovaní pravdy a na ochote hľadať príčiny a posudzovať ich platnosť.“² *Kompetencia vo vede* sa chápe ako schopnosť osvojiť si a používať metódu na odhalovanie zákonitostí prirodzeného sveta so zámerom nastoliť si otázku a na ňu hľadať a nájsť dôkazmi podloženú odpoveď. *Kompetencia v technike* je zručnosť používať techniku (nástroje, prístroje, údaje z nich), technologické produkty i postupy a vnímať jej dosah na prirodzený svet. Človek by mal byť schopný vedeckého bádania, postulovať problém, pracovať s vedeckými údajmi získanými technickými pomôckami, formulovať kritické závery a vedieť ich zdôvodniť. Zároveň neustále pracovať smerom k trvalej udržateľnosti najmä v súvislosti s vedecko-technickým pokrokom.
- 4. Digitálna kompetencia** – znamená gramotnosť v sebedovomom a kritickom používaní informačno-komunikačných technológií (IKT) v rámci študentského alebo už pracovného života, ale aj vo voľnom čase a taktiež na spoločenskú interakciu. V súvislosti s technológiami informačnej spoločnosti sa má na myslí narábanie s počítačom za účelom zberu, uchovávaní, výmeny, tvorby a prezentácie informácií a taktiež na komunikáciu v prepojených sieťach prostredníctvom internetu. Ide zároveň o schopnosť kriticky a systematicky posúdiť relevantnosť a platnosť dostupných informácií, vedieť vyhodnotiť hranice medzi reálnym a virtuálnym svetom a zodpovedne používať interaktívne médiá. Medzi základné zručnosti patrí práca s tabuľkovým alebo textovým procesorom, databázami, ovládanie nástrojov na elektronickú komunikáciu, úschova a organizácia informácií. Ďalej spolupráca na sieti aj v rámci zdieľania informácií, aj pre vzdelávanie a výskum na podporu kreativity a inovácií napríklad i účasťou v komunitách a sieťach na kultúrne, sociálne alebo profesionálne účely a taktiež vnímanie príležitostí a hrozieb spojených s využívaním internetu. Jednotlivec si musí zároveň uvedomovať problematiku legislatívnych a etických princípov práce s IKT.
- 5. Naučiť sa učiť** – je schopnosť sebazvedelávať sa nielen po skončení štúdia, ale aj počas pracovného života, organizovať si vlastné učenie, zvládať vlastný time manažment a aj manažment informácií, ochota vyhľadávať a prijať pomoc, podporu, poradenstvo. Jedinec musí disponovať vytrvalosťou, sebadisciplínou a odolnosťou v prekonávaní prekážok, musí sa vedieť vnútorne motivovať a angažovať pre dosahovanie vzdelávacích cieľov, zvládnuť potrebnú mieru koncentrácie aj pre dlhšie časové obdobie a kriticky vyhodnocovať dôvody vedúce k vlastnému rozvoju. K tomu sa samozrejme vyžaduje základná gramotnosť v písaní, čítaní a počítaní, ako aj digitálne kompetencie. Podstata tejto schopnosti spočíva v tom, že jedinec musí dokázať stavať na predchádzajúcom vzdelávaní a životných situáciách, aby mohol využiť nadobudnuté vedomosti a zručnosti. Zároveň musí mať vedomosti o ďalšom možnom rozvoji (či už osobnom alebo profesijnom), prípadne požadovaných vedomostiach a kvalifikáciách napríklad aj v súvislosti s kariérom rastom. Musí chápať svoj štýl efektívneho osvojovania si nových vecí, musí poznať svoje silné a slabé stránky a zároveň vedieť vo vzdelávaní spolupracovať, vymieňať si poznatky a vnímať výhody učenia sa v heterogénnych skupinách.
- 6. Spoločenské a občianske kompetencie** – schopnosti realizovať sa individuálne, sociálne, ale aj medzikultúrne vo verejnom a pracovnom živote, občiansky sa angažovať, vnímať spoločenské a politické koncepty a štruktúry a byť ich aktívnou a demokratickou súčasťou. *Spoločenská kompetencia* je previazaná s osobným i sociálnym blahom a jej osvojiteľ si musí byť vedomý toho, ako si môže zabezpečiť optimálne fyzické a psychické zdravie nielen pre seba, ale aj pre svoje najbližšie okolie a ako k tomu prispieva zdravý životný štýl. Pre úspešný proces socializácie je dôležité chápať tie vzorce správania sa doma i na verejnosti, ktoré sú všeobecne prijateľné v rôznych komunitách a prostrediach a ktoré rešpektujú právo na individualitu jednotlivca, nediskrimináciu, rodovú rovnosť a kultúru. Medzi základné zručnosti patrí konštruktívna komunikácia aj v rozličných prostrediach, schopnosť vyjednávať, argumentovať, vyjadrovať odlišné názory, ale zároveň byť tolerantný, vytvárať atmosféru dôvery a empatie. Byť zdatný v spracovaní stresu a frustrácie. Prekonávať predsudky, robiť kompromisy, rešpektovať rozmanitosť ľudí a hodnôt (rozličné náboženstvá a etnické skupiny). Zároveň mal by vnímať multikultúrnosť a sociálnoekonomický rozmer európskeho spoločenstva a chápať prepojenosť kultúrnej identity krajiny s tou európskou. Mal by byť schopný preukázať porozumenie a rešpekt voči spoločným hodnotám, ktoré sú dôležité pre zabezpečenie súdržnosti spoločenstva. *Občianska kompetencia* vychádza z osvojenia si vedomostí o konceptoch demokracie, rovnosti, spravodlivosti, občianskych práv a ich vyjadrenia v Charte základných práv Európskej únie a ďalších medzinárodných a národných deklaráciách. Jednotlivec by mal mať prehľad o súčasnom dianí doma i vo svete, ale aj o trendoch v národnej, európskej a svetovej histórii, o európskej integrácii a o štruktúrach Európskej únie, o rozmanitosti rôznych kultúrnych identít. S touto kompetenciou súvisia nasledovné zručnosti: efektívne komunikovať s inými ľuďmi vo verejnej sfére, prejavovanie solidarity, záujmu pri riešení komunitných problémov, kritické a zároveň konštruktívne angažovanie sa na komunálnych alebo susedských aktivitách, zároveň participácia na spoločenskom rozhodovaní na všetkých úrovniach lokálnej, celoštátnej, až európskej úrovni prostredníctvom účasti vo voľbách.
- 7. Iniciatívnosť a podnikavosť** – je vnímaná ako zručnosť pretaviť plány do konkrétnych krokov, zapojiť kreativitu a inovácie, manažovať projekty, akceptovať riziko, angažovať sa pre dosahovanie cieľov, vedieť sa vnútorne motivovať, byť nezávislý. Jej osvojenie je dôležité aj pre každodenný život doma, ale aj v spoločnosti (nielen na pracovisku). Jednotlivec si musí uvedomovať nadväznosť jeho práce na prácu iných ľudí a vedieť ju vnímať ako dôležitú súčasť väčšieho celku. Táto schopnosť je základom pre špecifické zručnosti potrebné v prípade záujmu založiť si vlastný podnik zameraný na spoločenskú alebo komerčnú činnosť. Vtedy je obzvlášť dôležitý aj zmysel pre etické hodnoty a preferovanie dobrého riadenia, ktoré sa môže zúročiť aj do podoby spoločensky zodpovedného podnika-

² Úradný vestník Európskej únie. 2006. Odporúčanie Európskeho parlamentu a rady z 18. decembra 2006 o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie. [online]. [cit. 2018-07-03] Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/2318.pdf>

nia. Je však potrebné mať prehľad o základoch fungovania hospodárstva, poznať ekonomické zákony, marketingové princípy, osvojiť si pravidlá manažérskej práce (aj personálnej), vnímať súčasné trendy v okolitom makro a mikro prostredí. Makro: (spoločenské, technologické, ekonomické, enviromentálne, politicko – právne vplyvy, mikro: zákazníci, dodávatelia, konkurencia, atď.). Medzi hlavné kompetencie patrí schopnosť manažovania projektov (plánovať, organizovať, viesť, kontrolovať, diagnostikovať, analyzovať, komunikovať), účinná prezentácia a reprezentácia výstupov, ochota tímovej práce, ale aj individuálne fungovanie.

- 8. Kultúrne povedomie a vyjadrovanie** – súvisí s vnímaním estetických potrieb každého jednotlivca a s ich uplatňovaním. Má sa na mysli vyjadrovanie emócií, postojov, myšlienok prostredníctvom rôznych médií, hudby, literatúry, výtvarného alebo scénického umenia. To sa stáva základom pre rozvoj kreatívnych zručností, ktoré sa môžu uplatniť aj v rôznych profesionálnych aspektov života. Celoživotnou snahou je: ... „kultivácia estetických schopností formou umeleckého vyjadrovania vlastných pocitov a myšlienok a prostredníctvom zapájania sa do kultúrneho života.“³ Patrí sem prehľad o lokálnom, národnom a európskom kultúrnom dedičstve, o významných kultúrnych dielach, o súčasnej ľudovej kultúre. Zároveň sa má každý jedinec snažiť chápať úlohu „krásnych“ faktorov v každodennom živote, vnímať jazykovú a kultúrnu pestrosť v rámci celého sveta a robiť všetko preto, aby ju ctil a chránil.

Ktorákoľvek z týchto kompetencií je rovnako dôležitá, pretože prispieva k plnohodnotnému uplatneniu sa v znalostnej spoločnosti. Navzájom sa dopĺňajú, prelínajú a zároveň na seba nadväzujú.

Pri výchove a vzdelávaní študentov odboru knižnično-informačné štúdia je ďalej dôležité riadiť sa Európskym sprievodcom kompetenciami v odbore knižničných a informačných služieb, ktoré od roku 1999 (pre európsku verejnosť) vydáva Francúzsko asociácia informačných pracovníkov a dokumentaristov (ADBS). Je v nej vymedzených 33 okruhov schopností (rozdelených do 5 skupín), ktoré sú spoločné pre rôzne profesie v knižničných a informačných službách. Ide o nasledovné okruhy odborných zručností, ktorými musí disponovať informačný odborník:⁴

- Skupina I – **Informácie** – patria tu nosné schopnosti v profesii knižničných a informačných služieb:
 - I 01 *Vzťahy s klientami a užívateľmi* – interakcia s užívateľmi s cieľom pochopenia ich informačných potrieb.
 - I 02 *Chápanie prostredia knižničných a informačných služieb* – vnímanie postavenia informačného špecialistu a zároveň prispievanie k uznaniu tejto profesie.
 - I 03 *Aplikácia práva na informácie* – chápanie legislatívy súvisiacej s prácou s informáciami (duševné vlastníctvo, autorský zákon, atď.).
 - I 04 *Manažment znalostí* – schopnosť vytvárať, spravovať informačné zdroje, modelovať a využívať z nich metadáta a prístup k nim.
 - I 05 *Identifikácia a evaluácia informačných zdrojov* – schopnosť zhodnotiť a overiť si relevantnosť zdrojov informácií.
 - I 06 *Analýza a prezentácia informácií* – kompetencia zrealizovať rozbor dokumentačného zdroja a pripraviť z neho resumé.
 - I 07 *Vyhľadávanie informácií* – zručnosť finančne nenáročným spôsobom získať pomocou rôznych metód a vyhľadávacích nástrojov informácií podľa požiadaviek užívateľa.
 - I 08 *Budovanie a správa fondov* – schopnosť zaobstarať dokumenty pri budovaní zbierok alebo archívnych fondov, rozhodnúť o ich výbere, konzervovaní, sprístupňovaní, prípadne vyradovaní po aktualizácii na základe zohľadnenia trendov užívateľských potrieb.
 - I 09 *Doplňanie fondov* – súvisí s definovaním dlhodobej predstavy o kreovaní fondu a jeho dopĺňaním v súlade s prijatými pravidlami.
 - I 10 *Fyzické zaobchádzanie s dokumentami* – aplikácia pravidiel práce pri skladovaní, ochrane, prevencii proti poškodeniu, reštaurovaní akéhokoľvek informačného materiálu.
 - I 11 *Zariadenie a vybavenie* – návrh a úprava priestoru, kde dochádza k poskytovaniu informačných služieb.
 - I 12 *Produkty a služby* – sprístupňovanie, poskytovanie a aktualizácia informačných produktov a služieb.
- Skupina T – **Technológie** – zručnosti v ovládaní IKT a internetu:
 - T 01 *Počítačové informačné systémy* – schopnosť navrhnuť, spravovať a pracovať s informačným systémom, vymedziť užívateľské rozhranie.
 - T 02 *Počítačové aplikácie* – práca s dokumentačným informačným systémom, modelovanie, nastavenie, konfigurácia, používanie špecializovaných aplikačných SW.
 - T 03 *Publikovanie a vydávanie* – sprístupňovanie informácií tvorbou alebo reprodukciami dokumentov cez všetky médiá za pomoci IKT.
 - T 04 *Technológie internetu* – využívanie služieb internetu.
 - T 05 *Informačno-komunikačné technológie* – používanie prostriedkov IKT, ich inštalácia, obsluha, rozvoj.
- Skupina C – **Komunikácia** – schopnosti úzko prepojené s informáciami a súvisiace s aktivitami internej a externej podnikovej komunikácie:
 - C 01 *Ústna komunikácia* – schopnosť odborne vyjadrovať svoje myšlienky, názory, zrozumiteľne vysvetľovať aj laikom rôzne odborné fakty, prezentovať.
 - C 02 *Písomná komunikácia* – zručnosť sformulovať svoje závery v písomnej podobe, dokázať porozumieť textom, čitateľská gramotnosť.
 - C 03 *Audiovizuálna komunikácia* – dokázať vyjadriť sa prostredníctvom využitia grafických a zvukových médií.

³ Úradný vestník Európskej únie. 2006. Odporúčanie Európskeho parlamentu a rady z 18. decembra 2006 o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie. [online]. [cit. 2018-07-03] Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/2318.pdf>

⁴ Evropský průvodce kompetencemi v oboru knihovníckých a informačních služeb. 2006. Praha: SKIP Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR. [online]. [cit. 2018-07-03] Dostupné na: http://skip.nkp.cz/KeStazeni/Pruvodce_kompetencemi2007.pdf

- C 04 *Komunikácia pomocou počítača* – používanie napr. textových, tabuľkových editorov, databáz, kreslenia, prezentácie, emailu.
- C 05 *Používanie cudzieho jazyka* – kompetencia dorozumieť sa aj v cudzom jazyku nielen v prípade bežnej konverzácie, ale aj na odbornej úrovni.
- C 06 *Medziľudská komunikácia* – nadväzovanie a udržiavanie vzťahov s osobami z rozličného prostredia.
- C 07 *Inštitucionálna komunikácia* – aplikácia rôznych komunikačných stratégií najmä v súvislosti s podporou pracovných činností v podniku i mimo neho.
- Skupina M – **Riadenie** – ide o aktivity súvisiace s podnikovým riadením, finančným manažmentom, prácou s ľudskými zdrojmi, marketingovými činnosťami,
 - M 01 *Globálne riadenie informácií* – schopnosť formulovať a dodržiavať informačnú politiku podniku.
 - M 02 *Marketing* – vnímať podstatu marketingovej filozofie a vedieť ju uplatniť v praxi, zároveň využívanie vhodných nástrojov na marketingovú komunikáciu aj vzhľadom na konkurenciu na trhu.
 - M 03 *Predaj a šírenie* – využívanie systémov na riadenie vzťahov so zákazníkmi, starostlivosť a udržiavanie kontaktu s nimi, rozvoj zákazníckych služieb (servisu).
 - M 04 *Riadenie rozpočtu* – ovládať prípravu rozpočtu, použitie kalkulačných vzorcov, kontrolovať efektívnosť vynakladaných zdrojov a optimalizovať financie.
 - M 05 *Projektové riadenie a plánovanie* – schopnosť manažovať a dotiahnuť projekt do úspešného konca s hospodárnym využitím zdrojov a dodržaním časového harmonogramu.
 - M 06 *Diagnostika a hodnotenie* – dokázať posúdiť silné a slabé stránky produktov a služieb, využiť štatistické indikátory na meranie kvality, zaviesť manažment kvality a úspešne získať certifikát kvality.
 - M 07 *Riadenie ľudských zdrojov* – zvládať niektoré personálne činnosti a vedieť ich vykonávať takým spôsobom, aby boli zabezpečené dobré pracovné podmienky, neustály rozvoj a motivácia zamestnancov.
 - M 08 *Vzdelávanie a školenie* – schopnosť naplánovať, zrealizovať vzdelávacie programy na základe edukačných potrieb, vedieť vyhodnotiť ich efektívnosť.
- Skupina S – **Kompetencie z ostatných vedných odborov** – radia sa sem schopnosti previazané so špecifickými úlohami a povinnosťami užívateľov alebo so spracovaním dokumentov a informácií zvláštnej povahy.

Tieto kompetencie môžu byť rozvinuté do úrovní:^{5 6}

1. Úroveň 1: odborník, ktorý má základné vedomosti svojho odboru (základná terminológia, používanie jednoduchých úkonov).
2. Úroveň 2: odborník, ktorý pozná jednotlivé nástroje, dokáže vykonávať nielen základné, ale aj špecifické úkony, je schopný kooperácie so špecialistami z daného odboru, je schopný uplatňovať vlastné know – how v praxi a zároveň navrhovať zefektívnenia služieb alebo kreovať nové.
3. Úroveň 3: odborník, ktorý pozná metodológiu, vie ju použiť, vie interpretovať vlastný postup a výsledky práce, generovať závery, prispôbiť si úlohy špecifickým okolnostiam a prípadne vytvoriť vlastné nástroje na riešenie problému.
4. Úroveň 4: odborník, ktorý vďaka využívaniu metodológie, je schopný navrhovať a tvoriť nové systémy, riadiť informácie v podniku, ale aj na sieti.

V uvedených kompetenciách môže byť jeden a ten istý odborník na odlišnej úrovni.

Vyššie uvedené 2 odporúčania (od Európskeho parlamentu – Európskej rady a Európskej rady informačných asociácií prostredníctvom ADBS) by mali byť odrazovými mostíkmi pri príprave študijných plánov spadajúcich pod odbor knižnično-informačných štúdií. Je to dôležité aj z toho dôvodu, že podľa Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny je štatistika taká, že z cca 30 tisíc absolventov SŠ, ktorí prichádzajú každý rok na trh práce až 63 % nenastúpi na také pracovné pozície, na ktoré sú určené svojou kvalifikáciou nadobudnutou počas štúdia. Pri vysokoškolsky vzdelaných absolventoch sú čísla nižšie, ale tiež nie priaznivé, 57 % absolventov VŠ pôsobí v inej oblasti než ako vyštudovali. Takisto nie veľmi lichotivým obrazom vzdelávacieho systému je množstvo mladých končiacich v evidencii úradov práce po dlhšiu dobu. Na konci roka 2017 bolo v systéme evidovaných, 45 % s úplným stredným odborným vzdelaním a 24 % s vysokoškolským vzdelaním II. stupňa, nezamestnaných absolventov.⁷ Uplatniteľnosť absolventov samozrejme determinuje viacero faktorov, ale jedným z nich je aj kvalita študijných plánov reflektujúca na potreby trhu práce, resp. odzrkadľujúca požiadavky potenciálnych zamestnávateľov.

Odbor knižnično-informačné štúdiá

Na základe sústavy študijných odborov vydanéj rozhodnutím Ministerstva školstva SR č. 2090/2002-sekr. zo dňa 16.12.2002 sa dá v odbore Knižnično-informačné štúdiá (KIS, anglický názov „Library and Information Studies“) študovať vo všetkých 3 stupňoch vysokoškolského štúdia (Bc., Mgr., PhD.). Cieľom je pripraviť odborníkov v nasledovných oblastiach: „rozvoj a využívanie metód výberu, akvizície, organizácie, uchovávanie, vyhľadávania, distribúcie a využívania informačných zdrojov, organizácie poznania, tvorby a uplatňovania informačnej politiky a podpory informačnej spoločnosti.“⁸ Spôsobilosť absolventov tohto študijného odboru je nasledovná:⁹

⁵ Evropský průvodce kompetencemi v oboru knihovnických a informačních služeb. 2006. Praha: SKIP Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR. [online]. [cit. 2018-07-03] Dostupné na: http://skip.nkp.cz/KeStazeni/Pruvodce_kompetencemi2007.pdf

⁶ FAITOVÁ, Miloslava. Využití evropského průvodce kompetencemi v oboru knihovnických a informačních služeb v personální politice knihovny. 2007, č.3, s. 431 – 435 [online]. [cit. 2018-07-10] Dostupné na: <http://sdruk.mlp.cz/data/xinha/sdruk/2007-3-431.pdf>

⁷ Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Prognózy vývoja na trhu práce pomôžu zlepšiť politiky štátu. 15.2. 2018. [online]. [cit. 2018-07-11] Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/sk/informacie-media/aktuality/prognozy-vyvoja-trhu-prace-pomozu-zlepsit-politiky-statu.html>

⁸ Portal VŠ. Opis študijného odboru knižnično-informačné štúdiá. 21.2.2017. [online]. [cit. 2018-07-11] Dostupné na: <https://www.portalvs.sk/sk/studijne-odbory/zobrazit/30204>

⁹ KIMLIČKA, Štefan. Trojstupňový systém vzdelávania v študijnom odbore knižnično-informačné štúdiá na Univerzite Komenského v Bratislave. In: ITlib Informačné technológie a knižnice. 2004, roč. 2004, č. 3. ISSN 1336-0779 [online]. [cit. 2018-07-11] Dostupné na: http://itlib.cvtsisr.sk/archiv/2004/3/trojstupnovy-system-vzdelavania-v-studijnom-odbore-kniznicno-informacne-studia-na-univerzite-komenskeho-v-bratislave.html?page_id=1841

- „I. stupeň: *knihovník, informačný špecialista* – ovláda teoretické a metodologické základy knižničnej a informačnej vedy, informačných technológií, sociálnej komunikácie, bibliografie, dokumentológie, organizácie poznania, bibliopedagogiky, informačnej analýzy a informačného manažmentu na úrovni umožňujúcej profesionálne vykonávať knižnično-informačné procesy.
- II. stupeň: *vedúci knihovník, informačný analytik, informačný manažér* – schopný tvorivo aplikovať teoretické poznatky knižničnej a informačnej vedy a praxe najmä v oblasti tvorby knižnično-informačných fondov, lokálnych a globálnych informačných zdrojov, analyticko-syntetického spracovania dokumentov a informačných zdrojov, tvorby a využívania informačných jazykov, informačného prieskumu a navigovania v informačných zdrojoch, manažmentu knižníc a knižnično-informačných služieb, tvorby a manažmentu knižnično-informačných systémov a informačnej výchovy.
- III. stupeň: *vedecký pracovník v oblasti knižničnej a informačnej vedy* – ovláda metódy výskumu, vývoja a koncepcnej práce v odbore s orientáciou napr. na knižnično-informačné systémy, informačnú analýzu, informačný manažment, manažment znalostí, historické knižničné fondy a podobne.“

Absolventi tohto študijného odboru môžu pracovať v nasledovných organizáciách: „verejné knižnice, vedecké knižnice, akademické knižnice, špeciálne a historické knižnice, kultúrne pamäťové inštitúcie, informačné agentúry a pracoviská, informačné analytické a dokumentačné strediská, vedeckovýskumné a vývojové pracoviská (informačné zabezpečenie výskumu), vedeckovýskumné pracoviská v oblasti knižničnej a informačnej vedy, informačného vzdelávania a knižnej kultúry.“¹⁰

Ako už z vyššie uvedeného textu vyplynulo, a aj na základe ďalších skutočností, možno urobiť nasledovnú sumarizáciu faktov:

1. medzi kľúčové kompetencie celoživotného vzdelávania patria aj schopnosti skupiny Iniciatívnosť a podnikavosť;
2. medzi kompetencie vychádzajúce z odporúčania ADBS sa zaraďujú schopnosti skupiny M: Riadenie;
3. existujú absolventi VŠ škôl, ktorí nie sú v krátkodobom horizonte schopní nájsť si adekvátnu prácu (zodpovedajúcu kvalifikácii) alebo aspoň nejakú prácu;
4. ponúka sa riešenie pre dlhodobu nezamestnaných, a to osamostatniť sa a pracovať ako freelancer, na to sú však potrebné práve ekonomicko – manažérske zručnosti;
5. prechod od klasických foriem zamestnávania, resp. druhov pracovných pomerov k preferovaniu živností zo strany zamestnávateľov pri niektorých druhoch profesií;
6. trend robotizácie zapríčinil stratu 800 000 miest, ktoré sú nahradené automatickými strojmi a umelou inteligenciou, ale zároveň vďaka tomuto trendu sa vytvorilo až 3,5 milióna nových pracovných miest a ďalšie budú ešte len vznikáť a s nimi aj nové profesie (očakávajú sa napr. pracovné pozície: digitálny detektív, ekológ nových médií, bezpečnostný ochrankár, bioinformatik a pod.);¹¹
7. odbor KIS má vychovávať špecialistov, manažérov, ktorí sú schopní aj riadiacej práce a riadenej činnosti.

Preto je nevyhnutné, aby v študijných plánoch odborov KIS boli implementované aj predmety ekonomicko-manažérskeho zamerania.

Medzi tie na bakalárskom stupni možno zaradiť nasledovné:

- *Ekonomía* – cieľom predmetu by malo byť osvojenie si základnej odbornej terminológie mikro a makroekonómie s pochopením podstaty základných ekonomických javov. Nosné témy: Predmet ekonomickej teórie. Základné ekonomické kategórie a zákony. Trh a trhový mechanizmus. Dopyt, ponuka, rovnovážna cena. Trhy výrobných faktorov. Spotreba, úspory a investície. Meranie výkonnosti národného hospodárstva. Hospodársky cyklus. Inflácia. Nezamestnanosť. Hospodárska politika. Podnik a podnikanie. Podnikateľská činnosť. Charakteristika a klasifikácia podnikov. Majetok podniku, dlhodobý a krátkodobý. Kapitál podniku. Náklady a výnosy. Hospodársky výsledok.
- *Manažment I* – základom by malo byť poskytnúť prehľad o podstate a vývoji manažmentu vo svete a u nás. Objasniť základné funkcie manažmentu v podniku (plánovanie, organizovanie, vedenie, kontrola). Oboznámiť študentov s procesom rozhodovania a strategického manažmentu. Nosné témy: Manažment ako teória, umenie a praktická služba. Funkcia, úloha a význam manažmentu v podniku. Osobnosť a profil manažéra. Vývoj koncepcií manažmentu v západnej Európe, v USA a v Japonsku. Plánovanie. Organizovanie. Vedenie ľudí. Kontrolovanie. Proces rozhodovania. Strategický manažment. Základy projektového manažmentu.
- *Manažment II* – cieľom by malo byť predstaviť problematiku riadenia informácií a riadenia znalostí v podnikoch (úvodný exkurz do viacerých oblastí, ktoré môžu byť následne na magisterskom stupni v jednotlivých predmetoch detailnejšie prebrané). Študenti by mali porozumieť úlohe informačného profesionála a oblasti konkurenčného spravodajstva, chápať teoretické východiská manažmentu znalostí, význam zdieľania znalostí v podniku a prakticky si odskúšať úlohy informačného profesionála. Nosné témy: Informačná a znalostná spoločnosť. Znalostná ekonomika. Manažment znalostí. Informačný manažment. Informačný profesionál a konkurenčné spravodajstvo. Zdieľanie znalostí a technológie podporujúce zdieľanie.
- *Marketing I*: podstatou by malo byť oboznámiť študentov so základnými kategóriami marketingu, marketingovým riadením, marketingovým mixom vrátane aplikácie v rôznych odboroch a funkčných aplikáciách. Nosné témy: Základné pojmy, podstata, definície. Proces marketingového riadenia. Marketingové prostredie. Marketingový výskum. Nákupné správanie zákazníkov. Analýza konkurencie. Segmentácia trhu. Marketingový mix a jeho aplikácia. Produkt – výrobok, služba – životný cyklus produktu. Cena, cenové stratégie, metódy tvorby a faktory ovplyvňujúce tvorbu cien. Distribúcia, distribučné cesty, typológia distribučných medzičlánkov, distribučné systémy. Komunikačný mix, nástroje a stratégie.

¹⁰ Portal VŠ. Opis študijného odboru knižnično-informačné štúdiá. 21.2.2017. [online]. [cit. 2018-07-11] Dostupné na: <https://www.portals.sk/sk/studijne-odbory/zobrazit/30204>

¹¹ BIZNÁR, Michal. Automatizácia vytvorila 3,5 miliónov nových pracovných miest. In: Dennik N – Techbox. 10.9.2017 [online]. [cit. 2018-07-13] Dostupné na: <https://techbox.dennikn.sk/automatizacia-vytvorila-35-milionov-novych-pracovnych-miest/?ref=dennikn>

- *Marketing II*: predmet by mal byť zameraný na osvojenie si teoretických vedomostí a praktických zručností z oblasti internetového marketingu. Študenti po jeho absolvovaní by mali byť schopní navrhnuť a realizovať vybrané reklamné formáty v sieťovom prostredí. Nosné témy: Podstata a význam internetového marketingu v súčasnom prostredí. Search engine marketing – PPC reklama, remarketing. Virálnosť v internetovom marketingu. Copywriting. Blogy, on-line PR. Email marketing. Mobilný marketing. Marketing na sociálnych sieťach.
- *Riadenie ľudských zdrojov*: úlohou predmetu by malo byť sprostredkovanie poznania odborných špecifik práce s ľuďmi. Osvojiť si a vedieť uplatňovať zásady personálnych činností. Nosné témy: Manažment ľudských zdrojov – pojem, úlohy, funkcie, subjekty strategického riadenia ľudských zdrojov. Analýza práce. Plánovanie ľudských zdrojov. Získavanie zamestnancov. Výber zamestnancov. Prijímanie, orientácia, rozmiestňovanie zamestnancov, ukončovanie pracovného pomeru. Komunikácia. Hodnotenie a odmeňovanie zamestnancov. Vzdelávanie a rozvoj zamestnancov.
- Prípadne ako doplnok výberové predmety: Základy podnikania (princípy podnikania v SR). Biznis etiketa (pravidlá podnikateľskej etiky).

Medzi tie na magisterskom stupni možno zaradiť nasledovné:

- *Manažment znalostí*: cieľom by malo byť pochopenie postavenia informácií a znalostí v dnešnej spoločnosti a ekonomike, významu intelektuálneho kapitálu v podnikoch. Nosné témy: Znalostná spoločnosť a ekonomika. Údaj – informácia – znalosť. Zdieľanie znalostí. Kultúra podporujúca zdieľanie znalostí, technológie. Intelektuálny kapitál. Učiacia sa organizácia.
- *Manažment podnikania tretieho sektora a informačných, kultúrnych inštitúcií*: podstatou by malo byť oboznámiť študentov s problematikou fungovania a financovania subjektov tretieho sektora. Nosné témy: Informačné a kultúrne inštitúcie. Tretí sektor. Znak, typológia mimovládnych organizácií (MVO). Právna úprava MVO. Štruktúra MVO. Financovanie MVO. CSR a fundraising. Cyklus získavania finančných prostriedkov prostredníctvom fundraisingu. Podnikanie v podmienkach SR.
- *Manažment kvality*: úlohou predmetu by malo byť osvojenie si základných princípov manažmentu kvality, zorientovanie vo význame manažmentu kvality v podnikaní so zameraním na sieťové služby a ich zákazníka/používateľa služby. Nosné témy: Podstata kvality a jej význam v oblasti podnikania. Manažment kvality. Významné osobnosti z oblasti manažmentu kvality a porovnanie pohľadu na kvalitu – minulosť verzus prítomnosť. Vývoj manažmentu kvality. Základné princípy manažmentu kvality. Systém a nástroje na podporu riadenia TQM. Normy ISO zaoberajúce sa kvalitou. Certifikácia systémov kvality. Európska nadácia pre manažment kvality (EFQM). Kvalita v sieťovom prostredí a jej špecifiká.
- *Manažment informácií*: túto širokú oblasť možno rozdeliť na 3 časti:
 - 1. okruh – vysvetliť úlohu informačného profesionála a potrebu venovať pozornosť v podnikoch konkurenčnému spravodajstvu, informačnej politike. Nosné témy: Informačná spoločnosť. Informačná politika a stratégia. Informačný audit. Informačný profesionál. Konkurenčné spravodajstvo. Informačná kultúra.
 - 2. okruh – objasniť problematiku dolovania znalostí z neštruktúrovaných textov, priblížiť nástroje na to určené. Nosné témy: Jazyk, jazykové technológie. Digitálny vek. Textmining. Tokenizácia. Lematizácia. Lingvistika. Zhukovanie. Extrakcia informácií. Vizualizácia informácií.
 - 3. okruh – oboznámiť s problematikou technickej paradigmy manažmentu znalostí, s problematikou ontológií a taxonómii. Nosné témy: Technológie znalostného manažmentu. Systémy TACL. Umelá inteligencia. Reprezentácia znalostí. Sémantický web. Ontológia a taxonómia v znalostnom manažmente. Znalostný audit. Implementácia znalostného manažmentu.

Medzi tie na doktorandskom stupni možno zaradiť nasledovné:

- *Informatizácia spoločnosti*: cieľom by malo byť objasnenie trendov informatizácie spoločnosti a sociálnej informatiky. Nosné témy: Európske a národné programy informatizácie spoločnosti. Sociálna informatika. Informačná spoločnosť a spoločnosť znalostí. Informatizácia v kultúre a dokumentácii kultúrneho dedičstva.
- *Znalostný manažment*: úlohou by malo byť nadstavbovo vysvetliť reťazec dáta, informácie, znalosť, osvojiť si zásady manažmentu znalostí. Nosné témy: Základný pojmo-kategoriálny aparát. Znalostné databázy. Kolaboratória.
- *Expertné systémy v sieťovom prostredí*: zámerom by malo byť dosiahnuť osvojenie problematiky umelej inteligencie a expertných systémov, ktoré sú ťažiskom pre rozvoj moderných informačných technológií a inteligentného informačného prieskumu. Nosné témy: Umelá inteligencia, história, trendy. Expertné systémy, prednosti, funkcie, aplikačné využitie, životný cyklus. Výhody a nevýhody používania expertných systémov. Interferenčný mechanizmus. Znalostné inžinierstvo. Reprezentácia poznatkov. Reprezentačné formalizmy. Výroková a deduktívna logika.
- *Informačná a znalostná spoločnosť*: podstatou by malo byť pochopenie ťažiskových koncepcií informačnej a znalostnej spoločnosti. Nosné témy: Informačná ekonomika, Znalostná ekonomika, Postindustriálna spoločnosť. Informácie a znalosti v živote jednotlivca. V živote spoločnosti: informatizácia, virtualizácia, informačná priepasť. Informačné služby. Fluentná informačná gramotnosť.

Záver

Príspevok mal ambíciu poukázať na dôležité postavenie ekonomicko-manažérskych predmetov v študijných plánoch programov spadajúcich do odboru knižnično-informačných štúdií. Vyplýva to aj z odporúčaní niektorých orgánov Európskej únie, z požiadaviek zamestnávateľov, zo súčasných trendov vo svete, z výsledkov uplatniteľnosti absolventov vysokých škôl na trhu práce aktuálne, ale aj z prognóz vývoja a smerovania pracovných pozícií, resp. profesií do budúcnosti. Požiadavka na dobre pripravených knižnično-informačných špecialistov bude narastať a je iba v rukách vysokých škôl, ako túto šancu využijú vo svoj prospech, ale aj v prospech pokroku a rozvoja celej spoločnosti.

Zoznam bibliografických odkazov:

- BIZNÁR, Michal. Automatizácia vytvorila 3,5 miliónov nových pracovných miest. In: Dennik N – Techbox. 10.9.2017 [online]. [cit. 2018-07-13] Dostupné na: <https://techbox.dennikn.sk/automatizacia-vytvorila-35-milionov-novych-pracovnych-miest/?ref=dennikn>
- Evropský průvodce kompetencemi v oboru knihovnických a informačních služeb. 2006. Praha: SKIP Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR. [online]. [cit. 2018-07-03] Dostupné na: http://skip.nkp.cz/KeStazeni/Pruvodce_kompetencemi2007.pdf
- FAITOVÁ, Miloslava. Využití evropského průvodce kompetencemi v oboru knihovnických a informačních služeb v personální politice knihovny. 2007, č.3, s. 431 – 435 [online]. [cit. 2018-07-10] Dostupné na: <http://sdruk.mlp.cz/data/xinha/sdruk/2007-3-431.pdf>
- KIMLIČKA, Štefan. Trojstupňový systém vzdelávania v štúdiom odbore knižnično – informačné štúdiá na Univerzite Komenského v Bratislave. In: ITlib Informačné technológie a knižnice. 2004, roč. 2004, č. 3. ISSN 1336-0779 [online]. [cit. 2018-07-11] Dostupné na: http://itlib.cvtisr.sk/archiv/2004/3/trojstupnovy-system-vzdelavania-v-studijnom-odbore-kniznicno-informacne-studia-na-univerzite-komenskeho-v-bratislave.html?page_id=1841
- KONVIT, Milan. O metamorfózach knižnično-informačných štúdií. In: ITlib Informačné technológie a knižnice. 2010, roč. 2010, č. 1. ISSN 1336-0779 [online]. [cit. 2018-07-03] Dostupné na: http://itlib.cvtisr.sk/archiv/2010/1/o-metamorfozach-kniznicno-informacnych-studii.html?page_id=998
- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Prognózy vývoja na trhu práce pomôžu zlepšiť politiky štátu. 15.2. 2018. [online]. [cit. 2018-07-11] Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/sk/informacie-media/aktuality/prognozy-vyvoja-trhu-prace-pomozu-zlepsit-politiky-statu.html>
- Portal VŠ. Opis študijného odboru Knižnično-informačné štúdiá. 21.2.2017. [online]. [cit. 2018-07-11] Dostupné na: <https://www.portalvs.sk/sk/studijne-odbory/zobrazit/30204>
- Úradný vestník Európskej únie. 2006. Odporúčanie Európskeho parlamentu a Rady z 18. decembra 2006 o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie. [online]. [cit. 2018-07-03] Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/2318.pdf>

Príspevok bol zaradený do programu konferencie TLIB – Trends in Libraries 2018/Moderný marketing v knižniciach – hľadanie cesty k spokojnému používateľovi služieb. Téma je v skrátenej verzii spracovaná aj v zborníku z konferencie.

Ing. Henrieta Šuteková, PhD.

(Katedra mediatickej a kultúrneho dedičstva, Fakulta humanitných vied, Žilinská univerzita v Žiline) ■